
F. M. Bartoš

FRANTIŠEK MICHÁLEK BARTOŠ (1889 - 1972)

Reprezentoval evangelickou historiografii v domácím prostředí statečným zápasem o "smysl českých dějin", v zahraničí jako uznávaný husitolog. Ztělesňoval typ osamělého rytíře: ušlechtilého, zranitelného, statečného, bojovného.

Narodil se v Rychnově nad Kněžnou, gymnázium absolvoval v Mladé Boleslavi, kde ho stačil profesor dějepisu strhnout k celoživotní vášni pro svůj obor. Historii studoval na pražské a freiburské universitě. Hned po převratu r. 1918 vystoupil z katolické církve a počátkem r. 1919 byl přijat do Českobratrské církve evangelické. Ideál "svobodného protestantismu" a výklad českých dějin v duchu F. Palackého a T. G. Masaryka vedly znamenitého husitologa Bartoše k zákonitému střetnutí s neméně známým historikem Josefem Pekařem. Oba byli mistry svého oboru, oba milovali svůj národ, ale každý po svém. Bartoš jako protestantský historik-moralista, Pekař jako katolicky vychovaný historik-umělec.

Pedagogické působení na Husově fakultě (od r. 1931) přijal Bartoš jako vítané náhradní řešení poté, co mu "pekařovci" znemožnili habilitaci na filosofické fakultě UK. Nakonec nelitoval, poněvadž mezi bohoslovci našel "prostředí neskonale vlídnější". Navzdory tomu zůstal mezi theology přece jen osamělý.

Ocenění jeho vědecké práce dokumentuje členství v Královské české společnosti nauk (od r. 1930), v České akademii (1938–52), v Národní radě badatelské (1947-52) a v londýnské Royal Historical Society.

Předmětem Bartošova badatelského zájmu nebylo jen husitství, ale celá česká reformace, kterou chápal jako období mravního přesahu národa. Metodicky se zaměřil na pečlivé zkoumání a třídění archivních materiálů, na objevování, dešifrování a začleňování dosud neznámých. Z mravenčí práce nad rukopisy vytěžil jak cenné soupisy, dílčí edice, množství studií, článků a brožur, tak pozoruhodné syntézy. Významný badatelský přínos znamenaly jeho soupisy: *Literární činnost Jakoubka ze Stříbra* (1925), *Literární činnost M. Jana Rokycany, M. Jana Pribrama, M. Petra Payna* (1928), *Literární činnost M. Jana Husi a M. Jeronýma Pražského* (1965 ve spolupráci s P. Špunarem). Do této kategorie náleží i *Soupis rukopisů Národního musea v Praze I a II* (1926 a 1927).

Z výtečné znalosti traktátové literatury a dobové publicistiky vycházely jak Bartošovy přehledy (napr. *Co víme o Husovi nového* z r. 1946), tak popularizující soubory drobných studií: *Bojovníci a mučedníci* (1939), *Světcí a kacíři* (1949), *Knihy a zápasy* (1948), *Ze zápasu české reformace* (1959).

Soubornému zpracování dějin husitství předcházely přípravné studie, napr. *Do čtyř pražských artikulů* (1924), *Husitství a cizina* (1931). Současně se Bartoš věnoval i otázkám husitské a bratrské historiografie: *Z husitského a bratrského dějepisectví* (1954).

Trojdielná husitologická syntéza *Čechy v době Husově* (1947), *Husitská revoluce I. a II. (Doba Žižkova, 1965 a Vláda bratrstev a jejich pád, 1966)* vycházela v době, kdy autorovu koncepci už neohrožovalo "pekařovství", zato jeho pravý opak: metodicky pěstovaný "historický materialismus" marxistické ražby. Dějepisci Bartošovi vyčetli individualisticko-personalistický přístup a překonané moralizování. O jeho výtečné znalosti a soupisy se ovšem s respektem opírali.

S nemenším zaujetím se Bartoš věnoval dějinám českobratrství. Cennými studii přispěl k plastičtějšímu obrazu významných osobností Jednoty (od B. Řehoře po J. A. Komenského). Zástupně jmenujme jen znamenitou studii *Jednota a reformátoři* ve sborníku *Jednota bratrská 1457-1957* (1956). O vlastních zkušenostech na kolbišti české historiografie svědčí *Vzpomínky husitského pracovníka* (1969).

Nepochybuji, že po odeznění módní vlny "postmoderny" bude čas (bude-li jaký) k novému hodnocení Bartošova díla. (převzato ze sborníku 75 let Evangelické bohoslovecké fakulty v Praze, který vyšel roku 1994 v Praze)

Použité zkratky:

- ČB – Český bratr
- ČČH – Český časopis historický
- ČMKČ - Časopis musea Království českého
- ČMM - Časopis Matice moravské, Brno
- ČNM – Časopis Národního musea
- ČSPS – Časopis Spolku přátel starožitností českých
- ČZ – Český zápas
- EK – Evangelický kalendář
- JSH – Jihočeský sborník historický
- KJ - Kostnické jiskry
- KR - Křesťanská revue
- LF – Listy filologické

- NO – Národní obrana
- NP – Národní politika
- OL – Obrana lidu
- RS – Reformační sborník
- SH – Sborník historický
- StR – Studie o rukopisech
- SZ – Svobodný zítřek
- TE – Theologia evangelica
- ThPř KR - Theologická příloha Křesťanské revue
- VKČSN – Věstník Královské české společnosti nauk

Bibliografii sestavil: Ota Halama, Th. D.; do elektronické podoby převedl: Zdeněk Kříž